

פרשת ראה!

לעשות את דבר ה' בטבעיות ובזרימה!

בפרשת השבוע אנו פוגשים ביטוי ייחודי לספר דברים:

"לא תוכל לאכל בִּשְׁעָרָיָהּ מַעֲשֵׂה דָגָה וְתִירֹשֶׁהּ וְיִצְהָרָהּ וּבְכֹרֶת בָּקָרָהּ וְצֹאנָהּ וְכָל נְדָרָיָהּ אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ וְנִדְבְּתֶיהָ וְתִרְוַמַת יָדָהּ. כִּי אִם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֵּאָכְלוּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ".
במקום לכתוב את האיסור באופן פשוט – 'לא תאכל בשעריך...' מופיע הביטוי המיוחד 'לא תוכל'.
ביטוי זה מופיע מספר פעמים בספר דברים:

לא תוכל לזבח את הפסח בִּשְׁעָרָיָהּ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ.
שֹׁם תִּשָּׂא עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אֲחִיךָ תִּשָּׂא עֲלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תִּזְכֹּר לְתֵת עֲלֶיךָ
אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אֲחִיךָ הוּא.
לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָם מֵהֶם הִשָּׁב תִּשָּׁבֵם לְאֲחִיךָ... וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל
אֲבֹת אֲחִיךָ אֲשֶׁר תֵּאָבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאֲתָהּ לֹא תִּזְכֹּר לְהִתְעַלֵּם.
וננסה להבין מה עניינו של הביטוי הייחודי הזה? ומדוע הוא מופיע רק בספר דברים?
לספר דברים יש שם ייחודי **ספר הישר** (על פי אחת הדעות בגמרא בעבודה זרה (כה א)). הביטוי
'ספר הישר' מופיע הן בספר יהושע: "וַיֵּלֶם הַשֹּׁמֵשׁ וַיֵּרָח עֲמָדָה עַד יָקָם גֹּיִ אֲיָבִיו הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל
סֵפֶר הַיֵּשֶׁר...", והן בספר שמואל: "וַיֹּאמֶר לְלֵמַד בְּנֵי יְהוּדָה קִנְיַת הַנָּה כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֵּשֶׁר", וחז"ל
מבררים מהו ספר הישר?
בעניין זה אומרת הגמרא:

"מאי ספר הישר? אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: זה ספר אברהם יצחק ויעקב (ספר
בראשית) שנקראו ישרים, שנאמר: 'תמות נפשי מות ישרים'... רבי אליעזר אומר: זה ספר משנה
תורה, ואמאי קרו ליה ספר הישר? דכתיב: 'ועשית הישר והטוב בעיני ה'...' רבי שמואל בר נחמני
אמר: זה ספר שופטים, ואמאי קרו ליה ספר הישר? דכתיב: 'ובימים ההם אין מלך בישראל איש
הישר בעיניו יעשה'".
אנו מבינים היטב מדוע ספר בראשית מכונה ספר הישר, ספר שבו מופיעים מעשיהם ותולדותיהם
של הישרים ביותר אברהם יצחק ויעקב. אך מדוע ספר שופטים מכונה ספר הישר, הרי הביטוי 'איש
הישר בעיניו יעשה' לא בא ללמד על מעשים טובים אלא להיפך, על חוסר שלטון וחוסר הנהגה.
ומדוע ספר דברים נקרא ספר הישר בגלל שפעם אחת מופיע הביטוי 'ועשית הטוב והישר'?
כדי לענות על שאלות אלה יש להבין את הביטוי 'ישר' – מה הכוונה להיות ישר? נראה שהכוונה
היא לעשות את הדברים מרצון עצמי פנימי, מוסר כליות, בביטוי הידוע של הרב קוק במאמר הדור

על הישר לעומת הכובש. ראייה לכך ניתן להביא מרש"י בפרשתנו: "...בבמה אין קרב אלא הנידר והנידב. וזהו 'איש כל הישר בעיניו', נדרים ונדבות שאתם מתנדבים **על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה**, אותם תקריבו בבמה".

הדבר הייחודי באבות הוא שהם לא נצטוו על המצוות אלא שמרו אותם מעצמם, "אמר ר' שמואל בר נחמני אברהם לא היה לו רב ולא למדו, מהיכן למד תורה תני רשב"י מלמד שזימן לו הקב"ה שני כליותיו כמין שני רבנין נובעות ומלמדות אותו חכמה ודעת". גם בספר שופטים העם עושה את רצונו (כי אין הנהגה). אך עדיין יש להתבונן מה הקשר לספר דברים? ובאן החידוש הגדול והאדיר, ספר דברים הוא ספר ההכנה לכניסה לארץ. וכשמגיעים לארץ ישראל האדם נדרש להתעלות למדרגה שהציווי האלוקי כל כך מובן ובהיר, בשכל וברגש, שהוא רוצה לעשות את דבר ה', ואז הוא הופך להיות ישר – הוא מגיע למצב שהוא לא יכול להתעלם מאבידת חברו, שהוא לא יכול לא להעלות את הקורבנות לבית המקדש. הוא כל כך מחובר לדבר ה' שהוא באמת לא יכול אחרת.

באופן מפתיע מתוך שש פעמיים שמופיע בתורה הביטוי לעשות את הישר, חמש פעמיים מופיעים בספר דברים.

לעשות את הדברים באופן טבעי זה התעלות האדם, זה שהאדם מתחבר כל כך לרצון ה' עד שתעשה רצונך רצונו.

הטבע והתורה צריכים להיות מחוברים, ולא סותרים: כמו שכותב הרב קוק:

אסור ליראת שמים שתדחק את המוסר הטבעי של האדם, כי אז אינה עוד יראת שמים טהורה. סימן ליראת שמים טהורה הוא כשהמוסר הטבעי, הנטוע בטבע הישר של האדם, הולך ועולה על פיה במעלות יותר גבוהות ממה שהוא עומד מבלעדה.

אבל אם תצויר יראת שמים בתכונה כזאת שבלא השפעתה על החיים היו החיים יותר נוטים לפעול טוב, ולהוציא אל הפועל דברים מועילים לפרט ולכלל, וע"פ השפעתה מתמעט כח הפועל ההוא, יראת שמים כזאת היא יראה פסולה.

ייתכן שבגלות, מקום בו אין השראת שכינה והטבע הישראלי מסתתר ונחלש, יש פחות מקום להסתמכות על השכל הישר והרגשות הטבעיים הפשוטים. אבל בארץ ישראל, מקום שהטבע הוא קדוש, הרי שלשכל הישר ולטבע הפשוט יש חשיבות גדולה בהתנהלות החיים ובהוראת הדרך הנכונה לילך בה.

מהבנה זו כותב הרב קוק את ההדרכה המופלאה:

האדם הישר צריך להאמין בחייו. כלומר שיאמין בחיי עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתהו לא דרך. אבל המעמד התמידי

צריך להיות הבטחון הנפשי. האיש הישראלי מחויב להאמין, שנשמה אלהית שרויה בקרבו, שעצמותו כולה היא אות אחת מן התורה. ואות מן התורה היא עולם מלא, ההולך ומתרבה לאין שיעור, כי אפילו להתפשטות הרוחנית של גרגר חול אחד ג"כ אין מדה וקצב, ולא יכולו שנות האדם לבאר את כל המון החקים המיוסדים בחכמה ומשולבים בדעה וגבורה נוראה שבקרבו. וקל וחומר העם צריך בכללו להאמין באמונה בהירה ונלהבת מאד בחייו בנטייתו וללכת בהם בבטחה, אז ידע איך משתמשים לאורה של תורת חיים.

המצב המתוקן הוא שהאדם עושה כפי רצונו המתאים לדבר ה'. זהו גילוי אדיר ונפלא. ניתן לראות בדורנו את בקשת ההתחברות, את הרצון לעשות דברים מתוך הזדהות הבנה והרגשה, והנה כאן חושפת התורה שזוהי התנועה הטבעית והנכונה בדור של גאולה.

יהי רצון שנזכה להתעלות ולעשות את רצוננו רצונו!